

SOSIAALINEN KUNTOUTUS PÄÄOMAN TEORIAN NÄKÖKULMASTA

Katriina Koskiahon
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän avoin yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Jyväskylän avoin yliopisto
Tekijä Katriina Koskiaho	
Työn nimi Sosiaalinen kuntoutus pääoman teorian näkökulmasta	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatin tutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 29
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kasvava tarve yksilöllisemmälle ja pidempiaikaiselle tuelle sosiaalityössä heijastuu etenkin työikäisten palveluissa. Tässä tutkielmassa tarkastellaan sosiaalisen kuntoutuksen roolia kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääjänä, kun yksilön tuen tarpeet ovat moninaisia. Tutkielmassa tuodaan esiin Bourdieun pääoman teorian avulla sosiaalisen kuntoutuksen myötä tapahtuvaa yksilöiden sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman vahvistumista.</p> <p>Tutkielma on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jonka aineistona on viisi vertaisarvioitua artikkelia ja yksi lisensoitun tutkimus. Aineistoa on analysoitu sisällönanalyysillä teoriaohjaavasti. Tutkimuskysymysten avulla on tarkoitus tuoda esiin, miten yksilöiden sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma ilmenevät sosiaalisessa kuntoutuksessa sekä miten sosiaalisella kuntoutuksella voidaan vahvistaa pääomia ja mikä merkitys tällä on yksilöiden arkeen.</p> <p>Aineistoon perustuen havaitaan, että yksilöissä esiintyi niukasti sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia pääomia. Sosiaalisella kuntoutuksella kyettiin kuitenkin vahvistamaan pääomia monella tavalla. Sosiaalisen ja taloudellisen pääoman kasvun myötä yksilöt saivat rohkeutta osallistua uusiin aktiviteetteihin ja harrastuksiin vahvistaen samalla kulttuurista pääomaansa. Sosiaalisen kuntoutuksen aikana tapahtunut oppiminen lisäsi itsetuntemusta ja vahvisti identiteettiä. Kasvaneen sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman myötä yksilöiden syrjäytyminen väheni, mikä helpotti arkisia haasteita ja toi elämään hallinnan tunnetta. Pääomien vahvistuminen edisti osallisuuden ja yhteiskuntaan kuulumisen kokemusta. Säännöllinen elämänrytmi lievensi myös masennuksen ja ahdistuksen oireita, edistäen kokonaisvaltaista hyvinvointia.</p>	
Asiasanat: sosiaalityö, sosiaalinen kuntoutus, sosiaalinen pääoma	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Ohjaaja YTT Jiri Nieminen	

TAULUKOT

Taulukko 1	Aineistot luetteloituna.....	16
------------	------------------------------	----

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1	Sosiaalinen kuntoutus	4
2.2	Kuntouttava työtoiminta.....	6
2.3	Pääoman teoria	7
2.4	Sosiaalinen pääoma	9
2.5	Taloudellinen pääoma	10
2.6	Kulttuurinen pääoma	11
3	METODI JA AINEISTO	13
3.1	Tutkimuksen tavoite.....	13
3.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja sisällönanalyysi	14
3.3	Aineisto.....	15
3.4	Eettiset kysymykset ja luotettavuus	17
4	SOSIAALISELLA KUNTOUTUKSELLE KOHTI PÄÄOMIEN KASVUA.....	19
4.1	Sosiaalinen pääoma, sen kasvu ja merkitys	19
4.2	Taloudellinen pääoma, sen kasvu ja merkitys.....	22
4.3	Kulttuurinen pääoma, sen kasvu ja merkitys	24
5	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	27
	LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Sosiaalihuollon palveluissa on enenevissä määrin asiakkaita, jotka tarvitsevat aiempaa yksilöllisempää ja pidempiaikaisempaa tukea tilanteisiinsa. Erityisesti aikuissosiaalityössä on asiakkaina paljon heikossa asemassa olevia pitkäaikaistyöttömiä, joiden tilanteiden juurisyihin ei ehditä pureutua kunnolla, vaan työ jää pintapuoliseksi tulipalojen sammutteluksi. Perustoimeentulotuki siirtyi kuntien sosiaalipalveluista Kelan tehtäväksi vuonna 2017. Työikäisille suunnatut sosiaalihuollon palvelut tuntuvat silti suorittavan viranomais- sekä päätöskeskeistä työtä, jossa kohtaamiselle ei juuri jää aikaa. Asenteet ja työkuultuuri muuttuvat hitaasti, eikä resursseja ole liiaksi.

Hytti (2023, 51) tuo kartoituksessaan esiin, että yksilöiden moninaiisiin haasteisiin ei pystytä vastaamaan nopeasti, jos halutaan saada pidempiaikaisia tuloksia. Karjalainen, Metteri & Stömberg-Jakka (2019, 51–52) ovat Tiekartta 2030 -selvityksessään todenneet, että sosiaaliohjaajan tai sosiaalityöntekijän tulisi ottaa vahvempi rooli heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden työllistymisen tukemisessa, sillä usein pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy sellaisia haasteita, joihin sosiaalihuolto voi vastata paremmin kuin työllisyyspalvelut. Strömberg-Jakka (2012, 165) on todennut, että niin sanottua vaikeasti työllistettävien asiakasryhmää käytännössä vain siirrellään eri työtahojen välillä. Hänen mukaansa asiakkaalla on usein kaksoisdiagnoosiikka mielen-terveys- sekä päihdepuolelta, jolloin tämä saatetaan ohjata suoraan työllisyyspalveluihin. Täältä asiakas siirretään aikuissosiaalityöhön, mutta Strömberg-Jakka toteaa tämän usein tippuvan väliinpuotoajaksi resurssiongelmien vuoksi. Hänninen & Pekkarinen (2023, 61) tuovat myös esiin haasteena työikäisten sosiaalipalveluissa tapahtuvan asiakkaan siirtelyn asiantuntijalta ja toimipisteeltä toiselle, usein myös vääränlaisen avun piiriin. Toisena haasteena he tuovat esiin palveluiden sekä palveluihin pääsyn olevan pirstaleista ja epä johdonmukaista.

Harva pitkäaikaistyötön kykenee itsenäisesti edistämään kokonaisvaltaista tilannettaan tai hakemaan töitä. Huomionarvoista on, että pitkäaikaistyöttömyys muodostaa hyvin suuren osan Suomen työttömyydestä. (Farchy & Immervoll, 2020, 15.) Työttömyys ja etenkin pitkäaikaistyöttömyys heikentää tutkitusti terveyttä, mutta tutkimuksien mukaan työttömät käyttävät kuitenkin vähemmän terveydenhuollon palveluja kuin työssäkäyvät (Oivo & Kerätär, 2018, 87). Aminin, Korhosen & Huikarin

(2023, 641) mukaan suomalaiset työikäiset työttömät miehet kärsivät korostuneen paljon mielenterveysongelmista. On arvioitu, että monilla pitkäaikaistyöttömillä olisi mahdollisuus päästä eteenpäin oikea-aikaisilla kuntoutuksilla ja terveydenhuollon palveluilla. Usein pitkäaikaistyöttömät ja heikossa asemassa olevat asiakkaat tarvitsevat päällekkäin lukuisia eri palveluja. Monen erilaisen palvelun sovittaminen yhteen vaatii yhden työntekijän ottamaan vastuun prosessin etenemisestä. (Oivo & Kerätär, 2018, 87–88.)

Kun yhtä palveluita sitovaa koordinoijaa ei ole, Haapakosken (2012, 217) mukaan kuntoutusta tarvitsevalla saattaa olla samanaikaisesti käynnissä terveydentilan selvitys, vakuutukseen liittyvä selvitys, kuntoutukseen liittyvä selvitys, työllistymistä tai työkykyselvitys sekä eläkkeisiin liittyviä prosesseja. Hän toteaa päällekkäisen työn lisäksi palveluiden näyttäytyvän hajanaisina, eikä välttämättä tulosta tuottavina. Myös Heponiemen ym. (2008, 8–15) mukaan suomalaisilla pitkäaikaistyöttömillä esiintyy useita erilaisia terveydellisiä ongelmia, päihteidenkäyttöä, arvottomuuden tunnetta, taloudellisia haasteita ja mielenterveysongelmia. Farchyn & Immervollin (2020, 17–18) mukaan Suomessa erityisesti nuoret kokevat terveytensä heikoksi. Suomalaisien 15–24-vuotiaiden joukosta lähes 15 % kokee terveytensä vain kohtalaiseksi tai huonoksi. Prosenttiosuus on lähes vastaava Norjassa, Tanskassa ja Ruotsissa. Työikäisistä suomalaisista 1,9 miljoonaa sairastaa jonkin asteisesti ja näistä kolmannes on tuonut esiin, että sairaus tai vamma vaikuttaa työhönsä tai työmahdollisuuksiinsa. (mt., 18.)

Osallistuminen hyvinvointia ja työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin itsenäisesti on pitkäaikaistyöttömien joukossa huomattavasti heikompaa kuin niillä, joiden työttömyysjakso on lyhyt. Osallistuminen työllistymistä edistävään toimenpiteeseen on aina ensimmäinen askel ja ensimmäisestä askeleesta on hyötyä ainoastaan, mikäli se tunnistaa pitkäaikaistyöttömän työllistymistä estäviä tekijöitä. (Farchy & Immervoll, 2020, 16.) Osallistavan työllisyyspolitiikan selvityksessä suositetaan, että palvelut tulisi aina määritellä yksilön tarpeiden mukaisesti. Yksilöä tulisi myös tavata säännöllisesti ja kasvokkain, jotta tarpeet tulisivat riittävän ymmärretyiksi. (Nykänen & Rairvio, 2014, 132.) Vuoden 2014 hallituksen esityksessä (HE 164/2014) on jo mainittu, että sosiaalisen kuntoutuksen merkitys syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden osallisuudelle on korostunut. Myös edellinen hallitus halusi parantaa vaikeasti työllistettävien asemaa. Sanna Marinin hallituksen toimintasuunnitelmassa (2019, 12–13) Osallistava ja osaava Suomi oli yhtenä tavoitteena nostaa työllisyysastetta ja parantaa vaikeasti työllistettävien työllisyyttä. Hallituksen toimintasuunnitelmassa oli keinoina muun muassa työttömille tarkoitettujen palveluiden uudistus sekä tae, että jokainen työtön nuori saa kolmessa kuukaudessa itselleen sopivan paikan, oli se työharjoittelua tai kuntoutusta.

Kokko & Veistilä (2016, 220–221) tuovat esiin, että sosiaalinen kuntoutus sopii erinomaisesti syrjäytymisuhan alla oleville pitkäaikaistyöttömille, sillä sen tehtävänä on ylläpitää ja vahvistaa yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta sekä tukea yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tässä kandidaatin tutkielmassa käsittelen sosiaalista kuntoutusta ranskalaisen sosiologi Pierre Bourdieun (2016/2021) pääoman teorian kautta. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia miten yksilöiden sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma ilmenevät sosiaalisessa kuntoutuksessa sekä miten sosiaalisella kuntoutuksella voidaan vahvistaa pääomia ja millainen merkitys tällä on yksilöiden arkeen. Jotta voidaan tuoda esiin pääomien vahvistumista sosiaalisessa kuntoutuksessa, on ilmeistä keskittyä myös aineistosta esiin tuleviin lähtötilanteisiin ja resursseihin. Kivelän & Siisiäisen (2007, 152–155) mukaan sosiaalisen, taloudellisen tai kulttuurisen pääoman kasvulla yksilön muut pääomat voivat joko vahvistua tai heikentyä riippuen hänen olemassa olevista resursseistaan ja mahdollisuuksistaan. Tutkielman aineisto koostuu sosiaalista kuntoutusta käsittelevistä viidestä vertaisarvioidusta artikkelista ja yhdestä lisensoitunutta tutkimuksesta. Teorialuvun jälkeen tuon esiin käyttämäni tutkimusmenetelmät ja aineiston. Aineiston analyysi jakautuu kolmeen osaan sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman mukaisesti. Analyysissä tuon esiin aineistosta ilmenneitä pääomia, niiden kasvua sosiaalisen kuntoutuksen aikana sekä sen merkitystä yksilön arkeen. Työn lopuksi tuon yhteen tulokset johtopäätösluvussa.

Valitsin sosiaalisen kuntoutuksen kandidaatin tutkielman aiheeksi, sillä pitkäaikaistyöttömien määrä sosiaalihuollon palveluissa on suuri, ja sosiaalisen kuntoutuksen erilaiset mahdollisuudet kiinnostavat minua. Kuusikko-työryhmän uusimman raportin (2022, 22) mukaan kuuden suurimman kunnan sosiaalisen kuntoutuksen päätösten yhteismäärä oli yhteensä 4262 vuonna 2021. Raportin mukaan sosiaalisen kuntoutuksen toteutus määrällisesti vaihtelee paljon, sillä kuntakohtaiset päätösmäärät vaihtelivat 40 ja 1500 päätöksen välillä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Sosiaalinen kuntoutus

Kuntoutuksen juuret Suomessa sijoittuvat 1940- ja 1950-luvulle, jolloin kuntoutettiin sodassa tulleita vaurioita. Kuntoutus on muuttunut ja laajentunut vuosien saatossa. Kuntoutuksen avulla pyritään ehkäisemään ja kompensoimaan sairauksiin, tapaturmiin ja esimerkiksi syrjäytymiseen liittyviä ongelmia. Kuntoutuksen tavoite on yleensä tukea ihmisen selviytymistä ja hyvinvointia hänen elämässään. (Härkäpää & Järvikoski, 2011, 8.) Haapakosken (2018, 84) mukaan kuntoutusta voidaan ajatella perinteisellä nelijaolla, johon kuuluvat sosiaalisen kuntoutuksen lisäksi lääkinnällinen kuntoutus, ammatillinen kuntoutus sekä kasvatuksellinen kuntoutus. Sosiaalitoimi on ollut pitkään yksi sosiaalisen kuntoutuksen päätoteuttaja. 1960-luvulta lähtien sosiaalisen kuntoutuksen keskeisenä tavoitteena on ollut työkyvyn uudelleen löytäminen tai sen saavuttaminen. 1980-luvulla sosiaaliseen kuntoutukseen alettiin yhdistää tukea sosiaalsiin vaikeuksiin ja elämänhallintaan. Tämän myötä osallistumisesta, tasa-arvosta ja ihmisarvosta tuli sen aikaisen kuntoutuksen keskeisiä perusteita. Koska sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä on aina ollut melko laava, se on antanut sosiaalisen kuntoutuksen toiminnoille ja tulkinnalle paljon tilaa. (Väisänen, 2018, 19–23.)

Järvikoski (2013, 47) toteaa, että sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaila on usein erilaisia sairauksia tai vammoja. Niiden ei kuitenkaan tule olla edellytys sosiaalisen kuntoutuksen aloittamiselle. Hänen mukaansa ennemmin tulisi huomioida sellaiset yksilöt, joiden tuen tarve koostuu syrjäytymisestä tai sosiaalisista vaikeuksista, ja jotka eivät lukeudu perinteisen lääkinnällisen tai ammatillisen kuntoutuksen kohderyhmään. Kokon & Veistilän (2016, 221) mukaan sosiaalisen kuntoutuksen keskeiseen kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisuhan alla olevat työikäiset tai jo syrjäytyneet,

mielenterveyskuntoutujat, päihteidenkäyttäjät, erityistä tukea tarvitsevat maahanmuuttajat sekä pitkäaikaistyöttömät. Sosiaalinen kuntoutus on kirjattu vuonna 2015 sosiaalihoitolain (1301/2014) mukaisesti sosiaalipalveluihin. Väisänen (2018, 28) mukaan 2015 voimaan tulleen sosiaalihoitolain keskeinen tavoite on ollut osallisuuden vahvistaminen, ja täten jo lakia suunniteltaessa on kiinnitetty huomiota yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja kuntouttavaan orientaatioon. Sosiaalihoitolain (1301/2014) 17 § mukaan:

”Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu:

- 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;
- 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;
- 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;
- 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;
- 5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.

Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.”

Sosiaalisen kuntoutuksen prosessin aloittaminen vaatii aina sitä, että työntekijä tuntee asiakkaan toimintakyvyn sekä kuntoutustarpeen. Sosiaalista kuntoutusta tarvitsevat asiakkaat kärsivät usein kasaantuneista ongelmista ja tarvitsevat pitkäjänteistä työskentelyä sekä heidän tilansa tuntemista. Yksittäisellä interventiolla ei saada useinkaan parannettua tilannetta, vaan on tarpeen tehdä suunnitelma, joka tukee asiakasta pitkään. Jotta myös tulokset olisivat pitkäaikaisia, tulee sosiaalisen kuntoutuksen prosessiin osallistuvan tilanne huomioida kokonaisvaltaisesti. Sosiaalisen kuntoutuksen ydintä on yksilöllisen tuen yhdistyminen toiminnallisuuden kanssa. Sosiaalisen kuntoutuksen suunnitelman mukainen osallistuminen ja toiminnallisuus tukee osallisuutta ja edistää yksilön toimintakykyä. Jokaisessa sosiaalisen kuntoutuksen prosessissa tehdään kuitenkin oma suunnitelma, jossa tavoitteet määritellään yhdessä osallistujan kanssa. (Sosiaalihoitoalan soveltamisopas, 2017, 56–57.)

Hytin (2023, 24) mukaan sosiaalista kuntoutusta järjestettäessä tulee olla selkeä aloitus, sosiaalisen kuntoutuksen jakso sekä sosiaalisen kuntoutuksen päättämisen vaihe. Palomäen (2018, 283) mukaan prosessin alussa on tärkeintä selvittää yhteistyössä asiakkaan kanssa hänen palveluntarpeensa, voimavaroja ja löytää niihin sopivia keinoja ja tukimuotoja. Hän muistuttaa, että psykososiaalinen työskentely on tärkeä osa sosiaalisen kuntoutuksen prosessia, jotta saadaan kokonaisvaltaista tietoa. Kokko & Veistilä (2016, 221–225) tuovat esiin, että sosiaalisessa kuntoutuksessa asiakas on aina oman asiansa ja tilanteensa asiantuntija. Sosiaalinen kuntoutus prosessina vaatii myös

työntekijöiltä vahvaa panostusta. Asiakkaan haasteet voivat olla hyvin moninaisia ja kytkeytyä toisiinsa. Esimerkiksi pitkäaikaistyöttömän päihdeongelman ratkaiseminen vaatii ammatillista osaamista, pitkäjänteistä työskentelyä ja hyviä yhteistyötaitoja. Sektorirajat ylittävä työ usein edistää asiakkaan tilannetta, sillä yhden työntekijän työpanos ei useinkaan riitä. (mt., 224–225.) Karjalaisen, Liukon & Muurisen (2022, 16) mukaan sosiaalista kuntoutusta varten tulee olla riittävä määrä osaavia työntekijöitä, jotta on mahdollisuus vireyttää tarvittavia tukimuotoja pitkäkestoisesti ja oikea-aikaisesti.

Sosiaalisen kuntoutuksen usein ajatellaan kankeasti olevan sitä, että sitä tarvitseva sijoitetaan työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja-, tai kuntoutuspaikkaan. Etenkin nuorten kohdalla riittävän varhaisella tuella voitaisiin ehkäistä ongelmien pitkittymistä. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteisöllisyydellä saadaan lisää koettua hyvinvointia, joka ehkäisee syrjäytymistä. (Kokko & Veistilä, 2016, 222.) Sosiaaliseen syrjäytymiseen ajaa yleensä resurssien puute ja erilaiset hyvinvointivajeet, jotka kasautuvat. Syrjäytyminen on monesti siis kasautuneen huono-osaisuuden tulos, johon yhdistyy usein työttömyyttä, taloudellisia haasteita, elämänhallinnallisia haasteita sekä sosiaalisten verkostojen puutetta. Rakenteellisista ilmiöistä yksilöä syrjäyttää suuret tuloerot, korkea työttömyysaste, asumisolosuhteet, segregatio ja asunnottomuus sekä alhainen koulutustaso. Sosiaalisen syrjäytymisen prosessi on ikään kuin tapahtumaketju, jossa yksilö joutuu tahtomattaan sivuun yhteisöistä ja yhteiskunnasta. (Härkää & Järviskoski, 2011, 148.)

Väisänen (2018, 28–29) mukaan yksilön työttömyys lisää koettua turvattomuutta. Tämänkaltainen turvattomuus vaikuttaa keskeisesti hyvinvoinnin vajeisiin, kuten taloudellisen tilanteen epätasapainoon, aseman heikkenemiseen, sosiaalisten verkostojen menettämiseen, rutiinien heikkenemiseen ja mielenterveysongelmien lisääntymiseen. Kajanojan (2002, 186) mukaan syrjäytyminen lisääntyy sen myötä, kun kansalaisyhteiskunta rapautuu. Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan kansalaisten omaehtoista toimintaa, jonka tarkoituksena on saavuttaa yhteistä hyvää. Hiilamon & Saaren (2010, 24–24) mukaan kansalaisyhteiskunta parhaassa tapauksessa tarjoaa mahdollisuuksia ja vuorovaikutusta toimintakyvyn ylläpitämiseksi, ja voi toimia yksilölle paremmin kuin työpaikasta tulevat mahdollisuudet. On huomattava, että matala koulutustaso vaikeuttaa usein työpaikan saantia, jolloin olisi hyödyllistä tarjota kansalaisyhteiskunnan tapaista kiinnittämispintaa syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

2.2 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavassa työtoiminnassa on tunnistettavia sosiaalisen kuntoutuksen toimintamuotoja. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) § 14 mukaan kuntouttavaa työtoimintaa on

järjestettävä osana kunnallisia sosiaalipalveluita, siten kuten laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) säättää. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) § 13 a mukaan:

”Kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuuteen tulee kuulua henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Palveluihin voi kuulua yksilö- ja ryhmämuotoista toimintaa, jota voidaan toteuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä. Palveluun tulee sisältyä aina henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus, jota annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna.

Kuntouttava työtoiminta on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen, julkisten työvoimapalvelujen sekä muiden palvelujen ja tukitoimien kanssa.”

Kuntouttava työtoiminta on nähty keinona edistää työllistymistä. Kuntouttavassa työtoiminnassa yhdistyy parhaassa tapauksessa sosiaalityön peruseriaatteita ja käytäntöjä toiminnassa moniammatillisesti. Kuntouttavan työtoiminnan sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on yhteiskunnallisen syrjäytymisen ehkäisy, osallisuuden parantaminen sekä pitkään työttömänä olleiden ja nuorten työelämään pääsy. Kuntouttavassa työtoiminnassa keskitytään olennaisesti tukemaan työssä selviytymistä ja palauttamaan arjen rytmiä elämään. (Väisänen, 2018, 29–31.)

Kuntouttava työtoiminta on aina toissijaista muihin työllisyyspoliittisiin palveluihin nähden. Kuntouttava työtoiminta tulee mahdolliseksi vasta siinä kohtaa, kun työttömyyttä on kestänyt pitkään ja ensisijaisia toimenpiteitä työllisyyspalveluista on jo kokeiltu. Kuntouttavaa työtoimintaa aloittaessa laaditaan aktivointisuunnitelma, jossa sovitaan ajallisesta kestosta, työtoiminnasta, työajasta sekä muista mahdollisista työtoimintajaksoon liittyvistä asioista. (Karjalainen & Karjalainen, 2010, 14.) Väisänen (2018, 29) tuo esiin, että kuntouttavassa työtoiminnassa vaaditaan sosiaalityön tutkiva työtöte, eikä siihen ole kuntouttavan työtoiminnan pajoissa välttämättä aina osaamista ja resurssia. Hänen mukaansa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat lähtökohtaisesti pitkäaikaistyöttömiä, joilla on monenlaisia elämänhaasteita. Vaikka kyse on enemmän toiminnallisesta palvelusta, on tärkeä ymmärtää yksilöllisesti asiakkaiden tilanteita ja heidän elämäänsä.

2.3 Pääoman teoria

Käytän kandidaatintutkielmassani sosiologi Pierre Bourdieun pääoman teoriaa. Bourdieun teorian mukaan yhteiskuntaa voidaan ajatella siten, että se jakaantuu erilaisiksi kentiksi, joilla yksilöt kamppailevat erilaisten pääomien, kuten sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman hallinnasta. Kun yksilöt kamppailevat kentillä, Bourdieun mukaan yksilön taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma toimivat

yksilön resursseina. Kamppailun yhtenä välineenä on kamppailevien yksilöiden heille elämänsä aikana muodostunut habitus. (Ruuskanen, 2002, 16; Roos, 2013, 135.)

Erilaisilta kentiltä saattaa löytyä monenlaisia pääoman ilmenemismuotoja. Pääoma asustaa niin yhteiskunnan kuin yksittäisen yksilön objektiivisissa ja subjektiivisissa rakenteissa. Pääomaan sisältyy aina sosiaalisten kenttien energiaa, joka voi olla esimerkiksi työtä tai työssä olemista. (Volanen, 2007, 131–133.) Niin sosiaalinen, taloudellinen kuin kulttuurinenkin pääoma on yleistä valuuttaa kaikilla kentillä. Jokaisella kentällä on olemassa olevia erityispääomia, joilla kentät usein erottuvat toisistaan. Kentillä on omat arvojärjestelmänsä ja sääntönsä, joita toimijoiden oletetaan noudattavan. Kentille muodostuu jännitteitä, sillä yksilöt pyrkivät omien pääomiensa avulla lähtökohtaisesti eteenpäin kentillä. (Kivitalo, 2007, 186–187.)

Sosiaalinen pääoma on ollut yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa 1800-luvulta lähtien. Nykykeskustelun taustalla on kuitenkin sosiologit James Coleman ja Pierre Bourdieu, jotka ovat nostaneet käsitteen laajemmin esille vuoden 1970 jälkeen. Myös yhdysvaltalainen Robert Putnam on tuonut sosiaalista pääomaa esiin tutkimustensa kautta. (Ruuskanen, 2002, 6.) Bourdieun lähestymistavassa sosiaalisen pääoman teoria rakentuu ajatukselle, jossa sosiaalista pääomaa on syytä tutkia yhteydessä taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan. Kulttuurinen, taloudellinen ja sosiaalinen pääoma muodostuvat ja muuntautuvat käytäntöinä. Yksilön habitus ohjaa häntä erilaisiin käytäntöihin, joka liittyy sosiaaliset ominaisuudet yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Sosiaalisilla ominaisuuksilla tarkoitetaan muun muassa yksilön työtaustaa, ikää, sukupuolta, koulutustaustaa tai esimerkiksi kotipaikkaa. (Alanen, Salminen & Siisiäinen, 2007, 5.)

Sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman keskinäinen rajapinta on vaikeasti erottuvaa, sillä yksilön kokonaisresurssit sekoittuvat toisiinsa. Kulttuuriset harrastukset ovat luonteeltaan tyypillisesti sellaisia, jotka nostavat sosiaalista pääomaa. Esimerkiksi yliopistossa opiskelu lisää yksilön sosiaalista pääomaa opiskelujen mukana tulevien verkostosuhteiden kautta. Kouluttautuminen sekä tutkinto lisäävät kulttuurista pääomaa ja tutkinnolla työllistyminen voi taata myös taloudellista pääomaa. Kaikki kolme, eli sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma, ovat riippuvuussuhteessa toisiinsa. Pääoma yksinkertaisuudessaan on kasautunutta työtä sekä työn ja työstämisen tulosta. Toimijat arvottavat jokaisella kentällä pääomia eri tavalla. Pääomat eivät ole suoranaisesti ajalla mitattavissa, joten pääomien muuntamista tulisi tarkastella kenttä- ja tilannesidonnaisena. (Kivelä & Siisiäinen, 2007, 173–174.)

2.4 Sosiaalinen pääoma

Bourdieuun vaikutteisessa lähestymistavassa sosiaalista pääomaa tarkastellaan yksilön resursseina kulttuurisen ja taloudellisen pääoman ohessa. Yksilön resurssit ovat aina kytköksissä koko yhteiskunnan rakenteisiin, niin sosiaaliin, kulttuuriin kuin taloudellisiin. Sosiaalisen pääoman resurssit ovat nivoutuneet yhteen institutionalisoituneen keskinäisen tuntemisen ja tunnustuksen saannin verkostoon. Toisin sanoen resurssien määrä siis riippuu siitä, kuuluuko yksilö ryhmään. Sosiaalinen pääoma on tunnistettavissa erilaisten verkostojen ja vastavuoroisuuden kautta. Kun yksilö kuuluu ryhmään ja saa siitä voimavaroja, on hänen mahdollista parantaa omaa asemaansa eri kentillä. Eli mitä enemmän yksilöllä on mahdollisuuksia osallistua ryhmätoimintaan, sitä paremmin hän voi toteuttaa mielenkiintonsa kohteita ja osallistua kamppailuihin kentillä. (Kivelä & Siisiäinen, 2007, 152–155.) Sosiaalinen pääoma saa symbolisen luonteen, sillä sosiaalinen pääoma perustuu lähinnä keskinäiseen tunnustamiseen ja tunnistamiseen. Symbolinen pääoma on olemassa vain muiden ihmisten silmissä eikä objektiivisesti kuten esimerkiksi taloudellinen pääoma. (mt., 157.)

Verkostosuhteiden kautta tulevat sosiaaliset resurssit takaavat yksilölle menestyksekkäämmän tuloksen tavoitteiden saavuttamisessa. Sosiaalisten verkostojen myötä yksilön työsaanti, sosiaalinen nousu ja arjessa selviytyminen kasvaa. Hyöty on sitä suurempi, mitä matalampi yksilön alkuperäinen sosiaalinen asema on, sillä perheen kautta vahvat sosiaaliset verkostot omaava yksilö hyötyy niistä useammin jo entuudestaan. (Kivelä & Siisiäinen, 2007, 158–159; Ruuskanen, 2002, 5.) Voidaan siis olettaa, että mitä korkeammassa asemassa olevia henkilöitä yksilön verkostossa on, sitä paremmin yksilö voi niitä mobilisoimalla toteuttaa omia intressejään. Ruuskasen (2002, 16–17) mukaan lujia arvostussuhteiden verkostoja yksilöillä voi syntyä, kun kentällä olevassa ryhmässä toimijat hahmottavat eroja sekä samankaltaisuuksia ja ryhmässä syntyy kunnioituksen ja maineen hankintaa.

Bourdieu (2016/2021, 174) tuo esiin, että yksilön odotuksilla on yleensä taipumus olla oikeassa suhteessa mahdollisuuksiin eli odotuksilla on taipumus mukautua objektiivisiin mahdollisuuksiin. Bourdieu tuo esiin sanonnan ”heti kun tiedämme että halun tyydyttäminen on mahdotonta, halu itsessään haihtuu”. Hänen mukaansa sosiaalisen käyttäytymisen perusta on se, että ne, joilla ei ole muiden mielestä mitään saavutettavaa, eivät odota yleensä saavuttavansa itse mitään. Jos yksilölle on tuotu useasti elämänsä aikana esiin sitä, ettei hänellä ole tulevaisuutta tai päämäärää elämässä, hän alkaa itse uskoa siihen ja harvoin kehittää itselleen tulevaisuutta koskevia pyrkimyksiä. Tällöin vaarana on, että yksilön tukiverkosto toteaa ilman erityisempää asiaan perehtymistä hänen olevan apaattinen tai vailla tahtoa päästä eteenpäin.

2.5 Taloudellinen pääoma

Taloudellinen pääoma nähdään Bourdieun määritelmän mukaan olemassa olevana yksilön omaisuutena ja vaurautena eli pelkistetysti valuuttana tai omistusoikeutena. Bourdieun mukaan taloudellinen pääoma on edellytys kaikkien muiden pääomalajien kertymisen muodoille. Taloudellinen pääoma toimii myös välineenä muiden pääomien hankkimiselle ja on siten ensiarvoisessa asemassa muihin pääomalajeihin verrattuna. (Bourdieu, 2016/2021, 161–162.) Taloudellinen pääoma mahdollistaa kulttuurista pääomaa, sillä varallisuus antaa mahdollisuuksia muun muassa koulutukseen, vapaa-aikaan, harrastuksiin ja taiteeseen. Jossain määrin tämä on mahdollista myös toisinpäin, sillä kulttuurisen pääoman kontrollointi voi taata suurempaa taloudellista pääomaa, joka voi periä. Tätä kutsutaan sukupolvien taloudellisen aseman uusintamiseksi. Sosiaalisesta pääomasta voi olla hyötyä taloudelliselle pääomalle. Esimerkiksi sosiaalisten suhteiden avulla työllistyminen ja sitä kautta vaurastuminen. (Kivelä & Siisiäinen, 2007, 173–174.)

Yksilön sosiaalisen alkuperän ja heidän akateemisen menestyksensä välillä on positiivista korrelaatiota. Selkeimmin tämä näkyy korrelaationa koulun keskeyttäneiden nuorten ja heidän vanhempiensa ammattien tai työllisyyden välillä. Vanhemmilla oleva taloudellinen pääoma takaa sitä, että yksilö voi halutessaan opinnoissa ylittää tietyn tason. Taloudelliset ja sosiaaliset tekijät eivät kuitenkaan yksin määritä akateemista menestystä tai epäonnistumista, vaikka etuoikeutetussa ympäristössä, sosiaalisten etujen ympäröimänä yksilöllä on huomattavasti paremmat mahdollisuudet menestyä. Taloudellisen pääoman lisäksi myös kulttuurisen pääoman elementit usein välittyvät yksilölle perheen kautta. (Bourdieu, 2016/2021, 163.)

Bourdieu (2016/2021, 176) on tutkimuksessaan havainnoinut taloudellisesti alhaista väestöryhmää ja toteaa, että ihmiset ilman rutiineja, kuten työtä, kadottavat yhteyden nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä. Tästä heille seuraa objektiivinen epäjohtamukaisuus, sillä kunnollista odotuksen rakennetta ei muodostu. Bourdieu (2016/2021, 177) toteaa myös, että ylisukupolvisesti heikon pääoman omaaville syrjäytyminen tuo isompia vaikeuksia, sillä heillä ei ole perustaa, joka lupaisi luotettavaa tulevaisuutta, vaan ennemminkin epävarmuutta ja määrittelemättömyyttä. Bourdieun (2016/2021, 177–178) mukaan tällä voidaan selittää myös niitä tilanteita, kun heikossa asemassa oleva yksilö ajautuu äärimmäisiin tilanteisiin, kuten rikollisuuden piiriin. Tällöin yksilön ajatuksissa tulevaisuutta ei ole ja samalla kaikki on mahdollista, sillä ei ole mitään mitä odottaa. Samasta syystä heidän on myös vaikea hahmottaa ajallisia määreitä, sillä tapahtumat eivät ole sidoksissa elämän kulkuun. Bourdieun mukaan yksilön tulee saada elämänsä luotettava sarja toteutuneita odotuksia, rutiineja ja vakautta, jotta tämä voi kokea maailman järjestäytyneenä paikkana. (mt., 178).

2.6 Kulttuurinen pääoma

Kulttuurinen pääoma voi esiintyä institutionaalisenä pääomana, joka on esimerkiksi arvonimiä tai muodollista koulutusta. Institutionaalinen pääoma siis näkyy yksilön koulutuksen, oppimisen tai pätevyyden avulla. Toisena muotona kulttuuriselle pääomalle on objektiivinen pääoma, joka esiintyy kulttuurisina hyödykkeinä, kuten maa-lauksina, kirjoina, soittimina tai muuna taiteena. Objektiivinen kulttuurinen pääoma voi tukea yksilön kulttuurista kasvua. Kolmantena muotona kulttuuriselle pääomalle Bourdieu hahmottelee symbolisen pääoman. Symbolinen pääoma sisältää kulttuurisia merkkejä, käytöstapoja sekä muita kulttuurisia tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön so-siaaliseen arvostukseen. Taloudellisen pääoman ohella myös kulttuurinen pääoma on olemassa omistusoikeutena, vaikka tämä omaisuus jää lähes aina huomaamatta. Kult-tuurisen pääoman omistusoikeus käsitteenä kertoo siitä, miten erilaiset kulttuuriset resurssit jakautuvat yhteiskunnassa ja kuka niitä pääsee hyödyntämään. (Bourdieu, 2016/2021, 161–163.)

Bourdieu (2016/2021, 165–165) toteaa karkeasti, että kulttuuriselta pääomaltaan rikkaimmat ovat yleensä vähiten taloudellisesti rikkaita ja päinvastoin. Hän kuitenkin muistuttaa, ettei kulttuurisen pääoman kannattavuutta voi mitata pelkästään sen ta-loudellisella voitolla. Kulttuurinen pääoma tuottaa tietysti yksilölle voittoa myös mo-nilla muilla markkinoilla. Bourdieun mukaan voiton olemassaolon selittämiseksi ei tarvitse olettaa pelkästään taloudellista tarkoitusta. Uskoisin, että nykyajan trendin mukaisesti runsaasti taloudellista pääomaa omaavat haalivat sitä kautta itselleen run-saammin myös kulttuurista objektiivista pääomaa. Bourdieu (2016/2021, 167–168) tuo esiin, että kulttuurisen pääoman hankkiminen maksaa aina yksilön aikaa, esimerkiksi pitkän koulutuksen muodossa. Osa kulttuurisesta pääomasta siis tulee yksilölle vain ajan kustannuksella, tämän vuoksi osaa kulttuurisista taidoista pidetään erittäin ar-vostettuina, sillä ne mielletään ikään ja viisauteen.

Inhimillisen pääoman asiantuntijat ehdottavat, että kulttuurista pääomaa tulisi mitata sen rahallisen tuoton ja sen hankkimiseen käytetyn ajan esimerkiksi opiskelu-vuosien perusteella. Bourdieu toteaa kuitenkin, että kulttuurisen pääoman ei tarvitse perustella olemassaoloaan, vaan se on ikään kuin automaattisesti oikeutettu olemaan, sillä se on osa lähes kaikkea ja täten kaikilla on jonkinlaista kulttuurista pääomaa. Kulttuurin arvostus nousee, sillä sen hankkiminen edellyttää jostain luopumista, ja siksi kulttuurista pääomaa on vaikea mitata. (Bourdieu, 2016/2021, 170–171.) Koulu-tuksellinen pääoma ei ole pelkästään inhimillistä pääomaa, sillä tulee ottaa huomioon koulutuksen tuoma tieto, osaaminen ja taito sekä se, miten yksilö osaa hyödyntää saa-miaan resursseja. Samalla tavalla kuin vanhempien taloudellinen pääoma takaa yksi-lölle koulutusmahdollisuuksia, vastaavaa taetta tuo myös vanhempien korkea koulu-tuspääoma. Mitä nuukempi vanhempien koulutuspääoma on, oletettavasti sitä

koulutuskielteisempi habitus heillä on, jolloin se periytyy vanhemmilta lapsille ja täten ylisukupolvittuu heikkona koulutuspääomana. (Bourdieu, 2016/2021, 227.)

Byrokraattisesti ajateltuna saman tutkinnon suorittaneet ovat identtisiä koulutukselliselta pääomaltaan. Tulee kuitenkin huomioida, että koulutuksellinen pääoma sisältää tutkinnon pätevyuden lisäksi myös yksilön oppimisen, tietämyksen sekä sen kulttuurisen pääoman arvon. Nämä edellä mainitut vaikuttavat siihen, miten yksilö voi navigoida yhteiskunnan rakenteissa ja saada pääsyn valtaan ja resursseihin. (Bourdieu, 2016/2021, 243.) Koska lähtökohtaisesti resurssit jakautuvat epätasaisesti, yksilön mahdollisuus saavuttaa objektiivista kulttuurista pääomaa on vaihtelevaa. On huomioitava yksilön tarvittavat toimintaedellytykset, jotta hän pystyy omaksumaan ja hyödyntämään tarvitsemaansa pääomaa. Yksilöt, joilla on korkea koulutuspätevyys ovat usein etuoikeutetussa asemassa, kun taas ne, joilla on vähän koulutuspätevyyttä ovat heikommassa asemassa. (Bourdieu, 2016/2021, 218.)

3 METODI JA AINEISTO

3.1 Tutkimuksen tavoite

Juutin & Puusan (2020a, 9) mukaan laadullisen tutkimuksen avulla tyypillisesti tutkitaan erilaisia ilmiöitä ihmisten kokemusten ja ajatusten kautta sekä sitä, millaisia merkityksiä tutkimuksen kohteena olevat antavat asialle. Tämän kandidaatin tutkielman tarkoituksena on tutkia, miten yksilöiden sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma ilmenevät sosiaalisessa kuntoutuksessa, sekä miten sosiaalisella kuntoutuksella voidaan vahvistaa pääomia ja millainen merkitys tällä on yksilöiden arkeen. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten yksilön eri pääomat voivat vahvistaa sosiaalisen kuntoutuksen keinoin ja miten olemassa olevat resurssit vaikuttavat sosiaalisen kuntoutuksen prosessiin.

Tutkimuskysymys ohjaa keskeisesti koko tutkimusprosessia. Tutkimuskysymykset voi määritellä täsmällisesti ja rajatusti, mutta myös väljäksi asetettu tutkimuskysymys on mahdollinen, mikäli ilmiötä halutaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Kuvailevien kirjallisuuskatsausten tutkimuskysymykset ovat yleensä kysymysmuodossa, ja valittuja kysymyksiä voidaan tarkastella useammastakin kulmasta. (Kangasniemi ym., 2013, 295.) Asetetut tutkimuskysymykset ovat laajoja, mutta niiden avulla saa monipuolisen näkökulman tutkimusaiheeseen, näin mahdollistetaan myös pääomien keskinäisen vuorovaikutuksen tarkastelu.

Kandidaatin tutkielmani tarkennetut tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten yksilöiden sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma ilmenevät sosiaalisessa kuntoutuksessa?
2. Miten sosiaalisella kuntoutuksella voidaan vahvistaa pääomia ja mikä merkitys tällä on yksilöiden arkeen?

3.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja sisällönanalyysi

Suhosen, Axelinin & Stoltin (2016, 7) mukaan kirjallisuuskatsauksen tärkein tehtävä on antaa lukijalleen ymmärrystä aiheesta käsitteistön ja teorian kautta. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voi esimerkiksi kohdentua käsitteellisen ja teoreettisen kehyksen rakentamiseen, aiheeseen liittyvän tiedon esiintuomiseen, ongelmien tunnistamiseen tai historiallisen kehityksen tarkasteluun. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella voidaan tutkia vallitsevaa keskustelua ilmiöstä tai minkälaisia kehityssuuntia tai tutkimuksia tiedosta on olemassa. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista löytää uusia tai erilaisia näkökulmia ilmiöön. Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta käytetään myös sanaa narratiivinen kirjallisuuskatsaus. (Kangasniemi ym., 2013, 294; Vilka, 2023, 22.)

Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään parantamaan ihmisten hyvinvointia ja lisäämään toimintakykyä. Sosiaalisen kuntoutuksen on kuitenkin todettu aiheena olevan pirstaleinen ja monitulkintainen. Kangasniemen ym. (2013, 295) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii pirstaleisten aiheiden tutkimiseen etenkin silloin, kun tavoitteena on tuottaa tietoa, jolla edistetään hyviä käytäntöjä tai tieto tuodaan osaksi työtä tai koulutusta. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa pyrkimyksenä on kuvata tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman laajasti. Vilkan (2023, 20) mukaan kuvailevan kirjallisuuskatsauksen etuna on joustavuus ja väljyys, jonka myötä tutkielmaa voi muokata prosessin aikana havaintojen mukaan.

Tutkielmaan valikoitu aineisto on analysoitu sisällönanalyysin menetelmin. Tuomen & Sarajärven (2018, 117) mukaan sisällönanalyysin avulla saadaan tutkittavasta aineistosta tiivistetympi muoto, jossa on etsitty tekstistä tutkimukselle tärkeitä merkityksiä. Heidän mukaansa sisällönanalyysin avulla voidaan liittää tutkittava ilmiö osaksi laajempaa kontekstia ja muita saman aiheen tutkimustuloksia. Puusan (2020, 148) mukaan sisällönanalyysi on ymmärrettävissä väljänä metodisena viitekehystenä, joka mahdollistaa aineiston monipuolisemman tarkastelun. Tuomen & Sarajärven (2018, 122–124) mukaan sisällönanalyysin prosessi on mahdollista jakaa aineiston pelkistämiseen, aineiston ryhmittelyyn sekä aineiston teoreettisten käsitteiden luomiseen. Kangasniemen ym. (2013, 297) mukaan aineistoa voidaan analysoida esimerkiksi ryhmittelemällä ilmiön kannalta merkityksellisiä seikkoja, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen. Aloitin aineiston analysointiprosessin tekemällä jokaisesta aineistoon valikoituneesta tekstistä tiivistelmän, josta karsin pois kaiken tutkimukselle epäolennaisen tiedon. Aineiston karsintaa ohjasivat tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.

Koska tutkielman tavoitteena on käsitellä pääomien ilmenemistä, vahvistumista ja sen merkitystä sosiaalisessa kuntoutuksessa, lähdin tekemään teoriaohjaavaa

sisällönanalyysiä aineistosta. Tuomen & Sarajärven (2018, 133) mukaan teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineistolähtöisen analyysin tavoin aineiston ehdoilla. Heidän mukaansa teoriaohjaavan ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin ero tulee siinä, että teoriaohjaavassa aineistoa analysoidaan ilmiön jo valmiiden käsitteiden kautta. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineistosta etsitään merkityksiä siten, että teoria ohjaa valintoja (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 98). Tutkielmani teoriana käytän Bourdieun (2016/2021) sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen pääoman teoriaa, joten etsin aineistosta tekemistäni tiivistelmistä havaintoja ja viitteitä yksilöiden olemassa olevista resursseista sekä sosiaalisen kuntoutuksen aikana tapahtuvasta pääomien kasvusta sekä pääomien kasvun merkityksestä. Tuomen & Sarajärven (2018, 109) mukaan tutkijan tulee käydä jatkuvaa keskustelua aineiston ja teorian välillä tehdessään teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Koin aineistosta löytyvän helposti valitsemani teorian alaisia viitteitä, sillä aloitin analyttisesti aineiston lukemisen jo aineiston valintaprosessin yhteydessä ja olin lukenut aineiston useaan otteeseen läpi ennen sisällönanalyysin aloittamista.

Sisällönanalyysi ei itsessään tuota johtopäätöksiä, vaan ainoastaan järjestelee aineistoa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 86). Sisällönanalyysin jälkeen yhtenäistin tiivistelmiini tekemäni havainnot omiksi kokonaisuuksiksi, josta aloin muodostaa tuloksia. Jaoittelin analyysiä kolmeen osaan Bourdieun teorian mukaisesti. Jokainen pääoman muoto tuo esiin sosiaalisen kuntoutuksen kautta tapahtuvaa pääoman vahvistumista ja sen merkitystä yksilölle. Myös yksilön olemassa olevat pääomat ohjaavat sosiaalisen kuntoutuksen aikana tapahtuvaa pääoman kasvua.

3.3 Aineisto

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tehdessä on tärkeää määritellä tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset, joita vasten lähdetään etsimään mahdollisimman relevanttia aineistoa. Valinnassa tulee kiinnittää huomiota aineiston rooliin suhteessa valittuun tutkimuskysymykseen vastaamiseen. Usein aineiston analyysiä tehdään jo aineiston valintavaiheessa, sillä aineiston lukemisessa täytyy kiinnittää huomiota siihen, miten aineistot jäsentävät, täsmentävät, kritisoivat tai avaavat tutkimuskysymystä. Tutkijan täytyy myös pohtia lukiessa, mikä on aineiston näkökulma ja abstraktio suhteessa kirjallisuuteen. (Kangasniemi ym., 2013, 295.)

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tehdessä Kangasniemi ym. (2013, 296) painottaa, että tutkimukseen valittavan aineiston peruste on sisällön lisäksi sen suhde muihin valittuihin tutkimuksiin. Aineistoa etsiessä ja valitessa tutkija käy kokoaikaista reflektointia suhteessa tutkimuskysymykseen, tällöin aineisto sekä tutkimuskysymys tarkentuvat prosessin ajan. Vilkan (2023, 22) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus on

yleensä muita kirjallisuuskatsaustyyppisiä vapaampi niin aineiston valinnassa kuin tiedonhaussakin. Valitsin aineistoiksi vain suomen- tai englanninkielisiä, vertaisarvioituja julkaisuja, jotka ovat ilmestyneet vuoden 2008 jälkeen ja jotka vastaavat sekä tutkimuskysymyksiini että tutkimusongelmaan. Painotin aineistohaussa myös sitä, että aineistossa sosiaalisen kuntoutuksen tulee olla tapahtunut osana sosiaalihuoltoa, sillä sosiaalisen kuntoutuksen käsite on laajalti käytetty.

Kangasniemen ym. (2023, 296) mukaan kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto voi olla keskenään menetelmällisesti erilaista. Hänen mukaansa on tyyppillistä, että aineistossa on eri tieteenalojen julkaisuja ja niillä saattaa olla erilainen lähestymistapa keskenään. Hain tutkielmaani aineistoa laajasti muun muassa JYKDO-KISTA, Janus aikakauslehden arkistosta, Google Scholarista, Artosta, Julkarista sekä Työ- ja elinkeinoministeriön työpoliittisesta aikakauskirjasta. Hain aineistoa myös eri julkaisujen lähdeluetteloista. Erilaisten aineistojen läpikahlauksen jälkeen valitsin työhöni mahdollisia aineistoja 12 kappaletta, joista työhöni valikoitui läpi lukemisen jälkeen kaikista relevanteimmat viisi artikkelia ja yksi lissensiaatin tutkimus. Luin lopulliseksi valitun aineiston valitsemani teorian sekä tutkimuskysymyksiäni näkökulman kautta.

Taulukko 1 Aineistot luetteloituna

The effects of family group conferences on social support and mental health for longer-term social assistance recipients in Norway	Ira Malmberg-Heimonen, 2011	FGC-menetelmän kautta sosiaalisen kuntoutuksen omainen prosessi työikäisille, jotka ovat pitkäaikaisia toimeentulotuen saajia. Tavoitteena oli parantaa työllistymismahdollisuuksia sekä arjessa selviytymistaitoja.
Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa	Leena Luhtasela, 2009	Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia osallisuudesta kuntouttavassa työtoiminnassa. Kuntouttavan työtoiminnan merkitys osallisuuden rakentajana ja hyvinvoinnin lisääjänä.
Sosiaalinen kuntoutus työelämäosallisuutta edistämässä	Heidi Böckerman, 2018	Sosiaalinen kuntoutus osana kuntouttavaa työtoimintaa ja sen vaikutus yksilön toimintakykyyn. Tavoitteena työelämäosallisuuden lisääminen asiakkailla sosiaalisen kuntoutuksen kautta.
Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa	Marjo Romakanniemi, Jari Lindh & Merja Laitinen, 2018	Nuorten aikuisten osallisuuden tutkimista sosiaalisen kuntoutuksen prosessin aikana Lapissa. Tavoitteena lisätä tietoa toimijuuden roolin merkityksestä sosiaalisessa kuntoutuksessa.

Ryhmämuotoisuuden mahdollisuudet kuntoutuksessa nuorten aikuisten kuvaamana	Johanna Moilanen, Kaisa Malinen, Jaana Palta- maa & Tiia Lau- tamo, 2021	Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten näkemyksiä ryhmämuotoisesta toiminnasta sosiaalisessa kuntoutuksessa. Tavoitteena tuoda esiin nuorten tuomia tarpeita sosiaalisen kuntoutuksen tuomiin mahdollisuuksiin liittyen.
Havaintoja sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallien pilotoinnista ja ohjelmateorian soveltamisesta	Pekka Karjalainen, Heidi Muurinen & Eeva Liukko, 2023	Työikäisten aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä sosiaalisen kuntoutuksen prosessista ja toiminnasta eri hyvinvointialueilla.

3.4 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tiedeyhteisön tunnustamia tapoja, kuten huolellisuutta, tarkkuutta sekä rehellisyyttä tutkimusta tehdessä tulee noudattaa koko prosessin ajan. Näitä yleisiä hyvän tieteellisen käytännön periaatteita tulisi noudattaa suhteessa tutkimuskohteeseen, toimeksiantajaan, yleisöön, rahoittajiin sekä kollegoihin. (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 150; Vilka, 2023, 99.) Vilkan (2023, 92) mukaan kirjallisuuskatsauksen aineiston tulisi muodostua vertaisarvioituista artikkeleista tai mukaan valikoitu niin sanottu harmaa kirjallisuus tulisi perustella riittävästi. Tutkielmani aineisto koostuu vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista ja yhdestä lisensoitunutta tutkimuksesta. Aineisto on haettu tieteellisistä tietokannoista. Teoreettinen kirjallisuus ja käsitteisiin liittyvä kirjallisuus on tarkkaan ja harkitusti valittua tutkimuskirjallisuutta.

Vilka (2023, 92) toteaa myös, että kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tehdessä on tärkeä katsoa aineistoa joko käsitteiden tai teorian kautta, jotta aineiston laatua on mahdollista arvioida. Olen lukenut valitsemani aineiston huolellisesti ja kriittisesti niin teorian kuin käsitteidenkin kautta ja todennut sen relevantiksi tutkimukseeni. Taulukossa 1 avaan valitsemani aineiston yksitellen. Tutkielmani tulokset ovat muodostuneet valitsemani teorian ja aineiston analyysistä. Huomiota tulee kiinnittää siihen, että tämän tutkielman tulokset ja johtopäätös koostuvat jo aiemmin tehdyistä tutkimuksista ja tutkimusartikkeleista. Tutkielmassani on viitattu huolellisesti ja asianmukaisesti käytettyihin lähteisiin, eikä tutkielma sisällä väärennettyjä tai muunneltuja väitteitä.

Tutkielmassani tutkin, miten pääomat ilmenevät sosiaalisessa kuntoutuksessa sekä miten sosiaalisen kuntoutuksen avulla voidaan vahvistaa yksilön erilaisten pääomien kasvua. Tiedostan, ettei aineisto anna kokonaisvaltaista kuvaa sosiaalisen kuntoutuksen käytöstä, sillä toimintamalli ei ole kovin vakiintunutta osana julkista sosiaalipalvelua. Juutin & Puusan (2020b, 60) mukaan laadullista tutkimusta tehdessä täytyy pohtia, miten tutkijan oma näkemys vaikuttaa havaintoihin. Minulla ei ollut ennen

tutkielman tekoa juurikaan tietoa sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallista, joten pystyin tutkimaan ja analysoimaan valitsemaani aihetta kriittisesti ja objektiivisesti. Olen tehnyt tutkielmaa koko prosessin ajan eettisten periaatteiden mukaisesti, olen huomionnut prosessin aikana laadunarviointia sekä pyrkinyt tuottamaan uutta tietoa ja tutkimustuloksia oikeassa valossa.

4 SOSIAALISELLA KUNTOUTUKSELLA KOHTI PÄÄ- OMIEN KASVUA

Tarkastelen analyysissäni aineistoa, joka koostuu viidestä vertaisarvioidusta artikkelista sekä yhdestä lisensoitunutta tutkimuksesta. Analyysi on jaoteltu Bourdieun teorian mukaan kolmeen osaan, jotka tuovat eri tavoin esiin sosiaalisen kuntoutuksen kautta tapahtuvaa pääomien vahvistumista. Aineiston perusteella sosiaalisen kuntoutuksen asiakkailla on pitkään jatkunutta työttömyyttä, koulun keskeytymistä tai koulutuksen puuttumista kokonaan, elämännhallinnallisia haasteita, taloudellisia haasteita, moninaisia terveys- ja päihdeongelmia sekä syrjäytyneisyyttä. Erilaiset haasteet yksilön elämän eri osa-alueilla ovat usein keskenään yhteydessä ja vaativat kokonaisvaltaista paneutumista. Myös sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma resursseina vaikuttavat toisiinsa.

4.1 Sosiaalinen pääoma, sen kasvu ja merkitys

Voidaan olettaa, että suurimmalle osalle väestöä työttömyys aiheuttaa ensisijaisesti taloudellisia haasteita, minkä vuoksi kiinnitin aineiston analyysissä huomiota siihen, että työttömyys ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen merkitsivät monille sosiaalisten kontaktien vähenemistä ja sen myötä syrjäytymistä. Moilanen ym. (2021, 12) toivat esiin, että nuoret ajattelivat kouluttamattomuuden ja työttömyyden olevan ensisijaisesti sitä, että sosiaaliset kontaktit puuttuvat elämästä. Luhtaselan (2009, 44–46) mukaan monilla oli kokemuksia työelämästä sekä jopa yrittäjyydestä, mutta silti yksilöt toivat enemmän esiin työttömyyden muita vaikutuksia heidän elämäänsä kuin itse työttömyyttä. Romakkaniemen, Lindhin, & Laitisen (2018, 44–45) mukaan työttömyys oli suurin nuorten itsetunnon laskuun vaikuttava tekijä. Näiden aineistosta tehtyjen havaintojen pohjalta korostuu selkeästi koulu- ja työelämän rooli sosiaalisen

pääoman rakentumisessa. Kun yksilö on työelämän ulkopuolella, hän jää helpommin ryhmien ja erilaisten sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle. Samalla yksilö jää vaille työyhteisön tarjoamaa arvostusta ja kunnioitusta, eli sosiaalisen pääoman symbolista muotoa, joka tukee ihmisen pääomaa myös muilla kentillä. Kajanoja (2002, 186–187) tuo esiin, että syrjäytyminen vaikuttaa luottamussuhteisiin: mitä vähemmän on sosiaalista pääomaa, sitä vaikeampi yksilön on luottaa muihin ihmisiin. Karjalainen, Muuri & Liukko (2023, 35) toikin esiin, että luottamuksen syntyminen työntekijän ja sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan välille oli iso edistävä tekijä tavoitteisiin nähden. Voidaan siis tulkita, että sosiaalisen pääoman lisääntyminen on helpottanut luottamusta viranomaistahoon, jonka myötä sosiaalisen kuntoutuksen prosessin onnistuminen on ollut helpompaa. Huomattavaa oli myös, että Luhtaselan (2009, 30–31) ja Malmberg-Heimosen (2011, 956) mukaan vain pieni osa osallistujista oli parisuhteessa tai liitossa sosiaalisen kuntoutuksen aikana. Voidaan ajatella, että yksin elävillä on suurempi mahdollisuus syrjäytyä yhteiskunnasta.

Työttömyyden ja kouluttamattomuuden ohella heikkoon sosiaaliseen pääomaan vaikuttivat aineiston mukaan myös muut tekijät. Moilasen ym. (2021, 15), Luhtaselan (2009, 44–46), Böckermanin (2018, 231) ja Romakkaniemen ym. (2018, 26) mukaan monet sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuneet olivat kokeneet syrjintää, ulkopuolisuuden tunnetta, vähättelyä, negatiivista suhtautumista toiveisiin, koulukiusaamista ja vaikeita lapsuuden kokemuksia. Vähättelyn ja torjutuksi tulemisen kokemuksia arviointiin olevan syynä sille, miksi he kokevat itse olevansa kaikista ulkopuolisia. Bourdieu (2016/2021, 174) on todennut, että vähättelyllä on suuri merkitys yksilön tulevaisuudelle, sillä itsetunnon lasku ja syrjäytyminen tekevät päämäärien asettamisesta lähes mahdotonta.

Aineistossa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoiset toimintamallit heijastavat puolestaan sosiaalisen pääoman kasvua. Niemelän (2022, 77) mukaan jokaisen minäkuva ja identiteetti syntyy sekä kehittyy osana sosiaalista vuorovaikutusta. Tähän kehityksen vaikuttavat niin sosiaaliset, yksilölliset kuin kulttuuriset tekijät. Minuuden tunteminen auttaa ymmärtämään elämää, hallitsemaan omia mielenkiinnon kohteita ja luomaan merkityksellisyyttä omaan arkeen. (mt., 77.) Karjalaisen ym. (2023, 37), Luhtaselan (2009, 54–55) ja Moilasen ym. (2021, 12) mukaan samankaltaisuuden kokeminen sosiaalisessa kuntoutuksessa opetti yksilöille erilaisuuden oppimista ja sen hyväksymistä, minkä myötä yksilöt oppivat myös uutta itsestään. Yksilöt alkoivat nähdä itsensä uudelleen kykenevinä sosiaalisiin kontakteihin ja verkostoihin. Sosiaalisissa kontakteissa koettiin jaettua identiteettiä, mikä auttoi yksilöitä oman minäkuvan ymmärtämisessä. Moilasen ym. (2021, 14;17) artikkelissa tuodaan esiin, että ryhmässä oli tilaa kokea ja oppia omista sekä muiden näkemyksistä turvallisesti. Etenkin mielenterveysongelmista puhuminen ja samankaltaisuuden kokeminen ilman tuomitsemista tai arvostelua oli nuorille tärkeää. Ruuskasen (2002, 16–17) mukaan

erilaisissa verkostoissa syntyy syviä arvostussuhteita silloin, kun yksilöt hahmottavat eroja ja samankaltaisuuksia itsensä ja muiden välillä. Aineistosta voidaan tulkita, että yksilöiden pääsy osaksi sosiaalista turvallista verkostoa auttoi heitä oman identiteetin vahvistamisessa sekä omien selviytymiskeinojen hahmottamisessa. Näin ollen jaettu sosiaalinen identiteetti muuntui yksilöillä resurssiksi, joka tuki heidän kuulumisensa kokemusta sosiaaliin yhteisöihin ja vahvasti samalla heidän sosiaalista pääomaansa.

Niemelä (2022, 80) on todennut, että yksilön identiteetti voi olla jo lapsuudessa haavoittunut niin pahasti, että vaikka hänellä olisi pääomaa, hän ei välttämättä kykene hyödyntämään sitä oikealla tavalla. Haavoittuneen identiteetin kanssa samaisuttavuutta voidaan alkaa hakea esimerkiksi päihteistä tai rikollisuudesta, jossa on osana sosiaalisia verkostoja mutta vääristyneet normit ja arvot, jolloin identiteetti ei pääse eheytyämään. Moilasan ym. (2021, 6) mukaan nuoret kokivat ryhmään osallistumisen ja sosiaaliset tilanteet lähtökohtaisesti hyvin epämiellyttävänä ja ahdistavina mutta kuitenkin välttämättömänä portaana oman tilanteensa kannalta. Kivelän & Siisiäisen (2007, 158–159) mukaan verkoston kautta tulevat erilaiset sosiaaliset resurssit takaavat yksilölle paremman tuloksen tavoitteisiin nähden. Oli huomattavaa, että nuoret tiedostivat tämän ja näkivät ryhmään osallistumisen kuormittavuudesta huolimatta mahdollisuutena harjoitella sosiaalisia tilanteita tulevaisuutta varten. Pohdin, olisivatko nuoret missään vaiheessa kyenneet ilman sosiaalista kuntoutusta itsenäisesti tekemään harjoituksia sosiaalisia tilanteita varten, vaikka he tiedostivatkin sen välttämättömänä itselleen.

Kuormittavien asioiden hoitamiseen oli helpompi tarttua, kun toimijuus lisääntyi. Esimerkiksi postien avaamisen ja päivärytmin ylläpitämisen koettiin olevan helpompaa, kun fyysinen ja psyykinen toimijuus olivat vahvistuneet. (Karjalainen ym., 2023, 43; Böckerman 2018, 239–240.) Ajattelen teorian näkökulmasta, että arjen- ja elämänhallinta on symbolista pääomaa, joka liittyy sosiaaliseen arvostukseen. Modernissa yhteiskunnassa tällaiset taidot ovat sosiaalisesti arvotettuja ja niiden puute liittään usein syrjäytymiseen. Kivelän & Siisiäisen (2007, 157) mukaan sosiaalisen pääoman symbolinen luonne perustuu yhteisöjen keskinäiseen tunnustamiseen ja tunnistamiseen ja on täten olemassa muiden silmissä. Myös Luhtasela (2009, 50) ja Malmberg-Heimonen (2011, 962–964) tuovat esiin, miten kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen eri prosessit tukivat pitkäaikaistyöttömien pääsyä säännölliseen elämänrytmiin. Samanaikaisesti toiminta lisäsi sosiaalisia suhteita ja lievensi masennuksen sekä ahdistuksen oireita, mikä tuki huomattavasti ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Böckerman (2018, 239–240), Moilanen ym. (2021, 12), Luhtasela (2009, 119) ja Romakkaniemi ym. (2018, 70) toivat myös esiin itsetunnon kasvaneen sosiaalisen kuntoutuksen myötä. Itsetunto kasvoi, kun tunnistettiin, että pystytään toimimaan eri tavoin kuin ennen ja se koettiin merkittäväksi. Myös erilaiset onnistumisen kokemukset

ja uudet ystävyysuhteet vahvistivat itsetuntoa. Toimivamman arjen ja kohonneen itsetunnon myötä koettiin enemmän toivoa tulevaisuudesta. Bourdieu (2016/2021, 174) on todennut yksilön tarvitsevan toivon tunnetta sekä kannustusta, jotta tämä pääsee eteenpäin omien tavoitteidensa saavuttamisessa. Niemelä (2002, 81) lisää, että mitä vahvemmin syrjäytynyt kokee olevansa yksin ongelmiensa kanssa, sitä todennäköisimmin hän syrjäytyy entisestään ja kokee terveydellisiä haasteita. Aineistossa sosiaaliset verkostot ja niiden kautta tapahtuva uuden oppiminen lisäsivät yksilön omanarvontuntoa, joka häivytti toivottomuutta. Sosiaalisen pääoman kasvun merkitys tulevaisuuden kannalta on siis suuri, sillä itsetunnon lisääntyminen antaa yksilölle toivoa tulevaisuudesta. Moilasen ym. (2021, 18) artikkelin mukaan sosiaalinen kuntoutus etenkin ryhmämuotoisena mahdollistaa yksilöille merkittävän paljon erilaisia oppimis- ja onnistumiskokemuksia. Bourdieun (2016/2021, 190) teorian mukainen asiamiehen sillanrakennus resurssien vahvistajana näyttäytyy sosiaalisessa kuntoutuksessa siten, että asiamiehinä toimivat niin työntekijät asiakkaille kuin myös asiakkaat toisilleen.

4.2 Taloudellinen pääoma, sen kasvu ja merkitys

Bourdieu (2016/2021, 161) määrittelee taloudellista pääomaa yksilön taloudellisena vaurautena eli valuuttana. Aineiston mukaan sosiaalisen kuntoutuksen asiakkailla on runsaasti erilaisia taloudellisia vaikeuksia, eikä taloudellista pääomaa juurikaan ole. Aineistosta tuli imi, että monet kokivat jatkuvaa rahattomuutta ja olivat olleet perustoimeentulotuen, eli viimesijaisen etuuden piirissä hyvin pitkään. Luhtaselan (2009, 63) ja Romakkaniemen ym. (2018, 62) mukaan monet kokivat suurta toivottomuutta ulosottovelkojen vuoksi, sillä köyhyys on hankaloittanut merkittävästi heidän elämänsä. Etenkin nuoret toivat esiin, että taloudellinen tilanne vaikuttaa merkittävästi heidän mahdollisuuksiinsa työllistyä tai lähteä opiskelemaan. Taloudellisen pääoman vähäisyydellä on siis merkitystä sille, miksi yksilö ei saa kerrytettyä kulttuurista ja sosiaalista pääomaa esimerkiksi työn tai koulutuksen kautta (Bourdieu, 2016/2021, 161–162). Aineistosta voidaan myös tulkita, että yksilöiden taloudellisen pääoman vähäisyys voi johtua syrjäytymisestä, sillä sosiaalisten verkostojen ja symbolisen pääoman avulla on helpompi työllistyä.

Aineistosta käy ilmi, että velat koostuivat useimmiten etuuksien liikamaksuista, pikavipeistä ja kulutusluotoista, rikosvastuista tai maksamattomista elämiseen liittyvistä laskuista. Osalla nuorista oli haaveena saada velat maksetuksi ja osa kertoi pärjäävänsä velkojen kanssa asumalla vanhempiansa luona (Romakkaniemi ym., 2018, 62). Sosiaalinen pääoma ja verkostot toimivat yksilöä ylläpitävänä heidän huonon taloudellisen tilanteensa vuoksi. Toisaalta Luhtaselan (2009, 63) mukaan toivottomuus

suurien velkojen suhteen oli yleistä, sillä työllistymisen myötä taloudellinen tilanne olisi aktiivisen ulosoton myötä yhtä haastava kuin haastatteluhetkellä. Tulkitsen, että heikko taloudellinen pääoma on tuonut yksilöiden elämään huolta ja stressiä. Stressi ja huoli on voinut vaikuttaa siihen, etteivät yksilön voimavarat riitä muiden pääomien investointiin.

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat kokivat saadun matkalipun ja yhdeksän euron päivittäisen toimintarahaa/kulukorvausrahan mahdollistavaksi tekijäksi sosiaalisen kuntoutuksen prosessille (Karjalainen ym., 2023, 36; Böckerman, 2018, 237–238). Etuutena saatu matkalippu mahdollisti asiakkaiden oman elinpiirin laajentumisen ja sosiaalisen elinympäristön kasvun. Matkalipun saaminen myös helpotti virastoissa asioimista. Ylläpitokorvaus koettiin pienenä, mutta osalle merkittävänä osuutena taloutta. Nuoret saattoivat kokea työpajatoimintaan osallistuessaan ainoaksi motiiviksi rahan. (Karjalainen ym., 2023, 37; Böckerman, 2018, 238; Luhtasela, 2009, 54;62; Romakkaniemi ym., 2018, 100.) Matkalipun saaminen sekä ylläpitokorvaus nostivat yksilöiden taloudellista pääomaa, jonka myötä myös kulttuurinen pääoma sekä sosiaalinen pääoma kasvoivat, kun yksilöiden elinpiiri laajentui. Bourdieu (2016/2021, 161–162) onkin todennut taloudellisen pääoman olevan jokseenkin ehtona kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman saannille.

Böckermanin (2018, 237–238) artikkelissa oli sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätöiminnan yhtenä aiheena velkaneuvonta. Velkaneuvonnasta saadut opit auttavat yksilöä mahdollisesti talouden hallinnassa, ja täten taloudellista pääomaa on helpompi kasvattaa. Velkaneuvonnan lisäksi Romakkaniemi ym. (2018, 97) toi esiin, etteivät nuoret osanneet hakea kaikkia heille kuuluvia etuja ennen sosiaalisen kuntoutuksen alkua. Voidaan ajatella, että etuuskien oikea-aikainen hakeminen ei kasvata taloudellista pääomaa huomattavasti, mutta sen avulla kuitenkin ehkäistään yksilön velkaantumista ja vielä vaikeampaa taloudellista tilannetta.

Moilanen ym. (2021, 18), Romakkaniemi ym. (2018, 26) ja Malmberg-Heimonen (2011, 954) tuovat esiin, että kaikista heikoimmassa asemassa olevia ei ole tavoitettu mukaan tutkimukseen. Romakkaniemi ym. (2018, 65) mukaan kaikista huono-osaisimpia oli hyvin vaikea sitouttaa palveluun ja saada paikalle tapaamisiin. Bourdieu (2016/2021, 176–178) tuokin esiin, että taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevien on vaikea pitää kiinni rakenteista ilman ulkopuolelta tulevia rutiineja. Tämän vuoksi myös ajallisten määreiden hahmotus on haastavaa, kun tapahtumat eivät ole sidoksissa elämän kulkuun vaan elämä on jatkuvaa odotusta. Malmberg-Heimonen (2011, 955) tuo esiin, että sosiaalisen kuntoutuksen prosessin keskeytti herkemmin sellaiset yksilöt, jotka olivat useammin humalassa edeltävien kuukausien aikana, kuin ne, jotka suorittivat tutkimuksen loppuun asti.

Karjalaisen ym. (2023, 43) artikkelista käy ilmi, että yksi asiakas oli lähtenyt sosiaalisen kuntoutuksen prosessin jälkeen suoraan palkkatöihin. Tulkitsen aineistosta,

että yksilö on sosiaalisen kuntoutuksen myötä saanut riittävästi niin sosiaalista, taloudellista kuin kulttuurista pääomaa, minkä myötä hän kykeni työllistymään ja kasvatamaan pääomia sen kautta. Kivelä & Siisiäinen (2007, 173–174) tuokin esiin, että sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma ovat riippuvuussuhteessa keskenään ja yksilön kokonaisresurssit sekoittuvat toisiinsa. Taloudellinen pääoma ja sen puute näyttäytyi aineistossa haastateltujen ihmisten puheissa monin eri tavoin. Aina se ei näkynyt suoraan, vaan tuli esiin kohdissa, jossa puhutaan esimerkiksi tulevaisuuden mahdollisuuksista. Böckermanin (2018, 237) mukaan sosiaalisen kuntoutuksen prosessista noin puolet päätyivät jonkinlaiselle jatkopolulle. Karjainen ym. (2023, 18–19) toi myös esiin, että osa aloitti prosessin jälkeen kuntouttavassa työtoiminnassa, ammatillisessa kuntoutuksessa tai meni suoraan töihin. Luhtaselan (2009, 100) tutkimuksen osallistujat kokivat heidän jatkonsa olevan kiinni siitä, millainen työntekijä heille tulee prosessin jälkeen. Monet Luhtaselan (2009, 113–114) tutkimuksen osallistujista näkivät mahdollisina polkuina kuntouttavan työtoiminnan jatkon, oppisopimuskoulutuksen, palkkatukityön, työn avoimilta markkinoilta tai oman yrityksen perustamisen. Muutama yksilö näki tulevaisuuden täysin toivottomana, esimerkiksi suurien ulosottovelkojen vuoksi.

Aineistosta ei juurikaan käy ilmi yksilöiden vanhempien tilannetta. Muutamassa artikkelissa tuotiin esiin vaikeat kotioloit lapsuudessa ja lapsuudessa tapahtuneet traumatisoivat asiat. Näistä ei voida päätellä mistä yksilön subjektiivinen kokemus vaikeista kotioloista muodostuu. Suurella osalla aineistossa oli kuitenkin heikko koulutuksellinen pääoma, ja Bourdieu (2016/2021, 163) tuo esiin, että vanhempien taloudellinen pääoma takaa yksilölle lähtökohtaisesti paremmat mahdollisuudet pärjätä koulussa. Voidaan ajatella, että aineiston yksilöillä on mahdollisesti taustalla ylisukupolvistunutta köyhyyttä.

4.3 Kulttuurinen pääoma, sen kasvu ja merkitys

Aineistosta käy ilmi, että sosiaalisen kuntoutuksen osallistujilla oli kulttuurista pääomaa heikosti erityisesti koulutuksen osalta. Moilasen ym. (2021, 9) artikkelin nuorista puolilla korkein koulutus oli toisen asteen koulutus ja 40 % nuorista oli käynyt vain peruskoulun. Myös ammattitutkinto oli saatettu aloittaa, mutta se oli jäänyt kesken. Sama ilmenee Romakkaniemen ym. (2018, 26) artikkelista, jossa nuorista suurimmalla osalla ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa, ja osalla oli jopa peruskoulu kesken. Muutama nuori suoritti hitaasti lukio-opintoja työpajatoiminnan ohessa. Romakkaniemen ym. (2018, 26) artikkelissa on yksi nuori, jolla on takana jo seitsemän vuoden työttömyysjakso. Luhtaselan (2009, 39–40) tutkimuksesta ja Malmberg-Heimosen (2011, 956) artikkelista käy ilmi, että hieman yli puolilla ei ollut ollenkaan koulutusta

suoritettuna. Bourdieu (2016/2021, 218) tuo esiin, että heikon koulutuspääoman omaavat ovat heikommassa asemassa kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla verrattuna niihin, joilla koulutuspääoma on korkea. Böckermanin (2018, 243) mukaan monet ylisukupolvisesti huono-osaiset tuovat esiin, että heidän vanhemmillaan ei ole kunnan koulutusta tai harrastuksia. Eli kulttuurista eikä koulutuksellista pääomaa ei ole tullut vanhemmilta lapsille. Bourdieun (2016/2021, 163) mukaan yksilön sosiaalisen alkuperän ja heidän akateemisen menestymisensä välillä on selkeä positiivinen korrelaatio. Vanhempien heikko koulutuksellinen, kulttuurinen, taloudellinen sekä sosiaalinen pääoma lisää yksilön haasteita päästä elämässä eteenpäin.

Kulttuurinen pääoma sosiaalisen kuntoutuksen aikana kasvoi muun muassa uusien sosiaalisten suhteiden ja ystävyyksien myötä. Karjalainen ym. (2023, 45–46) ja Moilanen ym. (2021, 12) tuovat esiin, että erilaiset aktiviteetit ja uusissa ympäristöissä liikkuminen sai yksilöt kokeilemaan uusia asioita onnistumisten kokemusten kautta. Uuden oppiminen ja uudet ystävyysuhteet tukivat yksilöiden oman identiteetin vahvistumista. Luhtaselan (2009, 74) tutkimuksessa uusien ystävyysuhteiden ja harrastusten lisäksi oli lähdetty esimerkiksi omatoimisesti teatteriin ja autokouluun. Tällaiset arkiset, mutta monelle kuntoutukseen osallistuvalla vieraat asiat kuvaavat kuntoutuksen merkitystä välineenä vahvistaa kulttuurista pääomaa. Sosiaalisen kuntoutuksen prosessissa käytetyt ulkopuoliset luennoitsijat opettivat uutta, antoivat informaatiota sekä kulttuurisia resursseja, joita yksilöiden on jatkossa mahdollista hyödyntää arjessaan itsenäisesti (Böckerman, 2018, 236). Luhtasela (2009, 71) tuo esiin, että uuden oppimisen myötä yksilöt alkoivat myös itsenäisesti opettamaan muita osallistujia ikään kuin vertaisina. Bourdieun (2016/2021, 227) mukaan oleellinen osa koulutuksellista ja kulttuurista pääomaa on se, miten yksilö kykenee hyödyntämään sitä. Tämä ilmenee myös aineistossa, kun yksilön oppiminen ja kohonnut itsetunto mahdollistavat oman osaamisen jakamisen muille. Böckermanin (2018, 236) mukaan itsensä toteuttamisen myötä yksilöt kokivat uudelleen osallisuutta yhteiskuntaan.

Kulttuurisen pääoman piirteitä aineistosta löytyi myös Lappiin liitettyjen arvojen ja asenteiden valossa. Romakkaniemi ym. (2018, 35–37; 40) tuo esiin, että nuoret olivat selkeästi kiinnittyneitä asuinpaikkaansa pohjoisessa. Kiinnittymiseen vaikuttivat harrastukset, luontosuhde sekä turvallisuuden tunne. Monet toivat esiin, etteivät haluaisi muuttaa kaupunkiin, koska kokevat olevansa erilaisia kuin kaupunkilaiset. Tulkitsen, että retkeily- ja erätaidot ovat nuorten kulttuurista pääomaa osana luontosuhdetta, jota arvostetaan etenkin Lapissa. Harrastuksiin liittyvät välineet voivat olla objektiivista kulttuurista pääomaa. Romakkaniemi ym. (2018, 42) tuokin esiin, että monet nuorista kokivat, ettei heillä ole muuta vaihtoehtoa kuin opiskella Levi-Instituutissa, jossa luontosuhteesta on hyötyä. Tällöin voidaan ajatella, että kulttuurisen pääoman alla oleva luontosuhde toimii nuorille sekä esteenä että mahdollisuutena tulevaisuutta ajatellen. Voidaan olettaa, että aineistosta ilmenevä vahva luontosuhde on

ainakin osittain perittyä, mikä osaltaan kiinnittää nuoria paikalleen. Romakkaniemen ym. (2018, 42) mukaan paikallisuuden ja luotosuhteen lisäksi koulutus- ja työllisyysmahdollisuuksiin vaikuttivat myös mielenterveysongelmat, taloudellinen tilanne, turvattomuuden tunne ja rohkeuden puute. Osa nuorista toi esiin, etteivät he ole perheidensä mielestä valmiita muuttamaan. Voidaan siis tulkita, että paikallisuus on ylisukupolvistunutta ja luontaista rohkaisua muualle lähtemiseen ei vanhemmilta sen vuoksi tule.

Tavoitteiden luominen näyttäytyy sosiaalisessa kuntoutuksessa osana kulttuurista pääomaa elinikäisen oppimisen ja itsensä kehittämisen muodossa. Sosiaalisen kuntoutuksen prosessissa tulee aina luoda tavoitteet, joita kohti lähdetään työskentelemään. Tavoitteet asetetaan aina yksilön tarpeisiin pohjautuen, jolloin ne ovat hänen henkilökohtaisia itsensä kehittämiseen liittyviä asioita. Moilanen ym. (2021, 6) toteaa, että toiminnan suunnitteluun osallistumisella oli suuri merkitys sosiaalisen kuntoutuksen prosessin onnistumiselle. Härkäpään & Järviskosken (2011, 164–165) mukaan tavoitteet, ympäristö ja hallinnan tunne luovat yksikölle motivaatiota, joka on merkittävä tekijä onnistumisen kannalta. Luhtaselan (2009, 39–40) tutkimuksesta käy ilmi, että monet olivat kuntouttavassa työtoiminnassa alun perin työllisyyspalveluiden pakkamana, mutta olivat pitäneet toiminnasta ja heille oli kasvanut sen myötä omia tavoitteita. Härkäpää & Järviskoski (2011, 167) tuovat esiin, että motivaatio on sisäistä, kun yksilö on toiminnassa mukana omasta halusta, eikä toisten vuoksi. Yhteiskunnassa henkilökohtaisten tavoitteiden asettamista pidetään kulttuurisena normina, joten kuntoutukseen osallistuneiden kulttuurisen pääoman voidaan olettaa kasvaneen tällaisen työskentelyn myötä, vaikka se ei suoraan ilmene aineistosta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kandidaatintutkielmani tavoitteena oli selvittää, miten sosiaalinen kuntoutus tukee yksilöiden toimijuutta yhteiskunnan eri kentillä. Tätä tutkin hyödyntämällä Pierre Bourdieun teoriaa valitsemani aineiston analyysissä. Kysyin tutkimuksessa sitä, *miten yksilöiden sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma ilmenevät sosiaalisessa kuntoutuksessa, ja miten sosiaalisella kuntoutuksella voidaan vahvistaa pääomia ja mikä merkitys tällä on yksilöiden arkeen?* Analysoimassani aineistossa käy ilmi, miten sosiaalinen kuntoutus vahvisti pääomia monin eri tavoin. Sosiaalisella kuntoutuksella kyettiin vahvistamaan kaikkia kolmea pääoman muotoa. Siihen, miten hyvin tässä onnistutaan, vaikuttavat myös ihmisten taustat ja lähtötilanne. Aineistosta esiin tuotuihin haasteisiin kyettiin kuitenkin vastaamaan sosiaalisen kuntoutuksen avulla. Aineiston perusteella yksilöillä oli syrjäytyneisyyttä, joka johtui monesta tekijästä. Koska syrjäytyminen on usein monen asian summa, oli mielestäni tärkeä tarkastella sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksia sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman kautta, sillä nekin vaikuttavat toisiinsa.

Sosiaalista pääomaa kasvatti etenkin sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoinen toimintamalli, joka antoi yksilöille turvallisen tilan jakaa itsestään ja sen kautta kokea ja oppia avoimesti. Sosiaalisen kuntoutuksen aikana koettiin samaistumisen tunnetta, joka antoi yksilöille uudenlaista oppia itsestään sekä mahdollisti erilaisuuden hyväksymistä. Sosiaalisessa kuntoutuksessa saadut onnistumisen kokemukset ja uudet ystävyysuhteet vahvistivat yksilöiden itsetuntoa. Kasvaneen sosiaalisen pääoman myötä yksilöt kokivat kykenevänsä paremmin sosiaalisiin kontakteihin ja verkostoihin sosiaalisen kuntoutuksen jälkeen. Mitä enemmän yksilöiden sosiaalinen pääoma kasvoi, sitä paremmin he kykenivät luottamaan viranomaisiin ja uudelleen yhteiskuntaan. Luottamuksen syntymisen myötä sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet oli helpompi saavuttaa, kun yksilön ja työntekijän välissä ei ollut niin sanottua näkyvätöntä muuria.

Sosiaalisen pääoman kasvun myötä yksilöt uskalsivat osallistua heille uusiin aktiviteetteihin ja harrastuksiin, jotka kasvattivat heidän kulttuurista pääomaansa. Sosiaalisen kuntoutuksen aikana tapahtui paljon uuden oppimista itsestä ja muista, mikä vahvisti yksilöiden omaa identiteettiä ja minäkuvaa. Sosiaalinen kuntoutus tarjosi yksilöille kulttuurisen pääoman kasvua myös erilaisten luentojen ja pajojen kautta. Aineistosta tuli esiin, että sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kasvun myötä yksilöiden syrjäytyminen väheni, minkä vuoksi monet arkiset asiat koettiin helpompina. Kun arjen hoito oli helpompaa, yksilöiden elämään tuli rutiineja ja uudenlaista hallinnan tunnetta omasta elämästä, mitä modernissa yhteiskunnassa arvostetaan. Sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kasvu sekä identiteetin vahvistuminen antoivat yksilöille uudelleen kokemusta osallisuudesta ja yhteiskuntaan kuulumisesta. Kun yksilö kokee olevansa osa yhteiskuntaa ja saa symbolista arvostusta osakseen, hänen itsetuntonsa mahdollisesti kohenee entisestään, mikä lisää toimijuutta. Toimiva arki ja kohonnut itsetunto toi yksilöille toivoa tulevaisuuden osalta. Toivon sekä yhteiskuntaan kuulumisen tunne sai yksilöt ajattelemaan itseään kykenevinä osina erilaisia yhteisöjä, kuten työ- tai kouluyhteisöä. Kaikkien pääomien keskinäinen vahvistuminen tuki yksilön pääomien kasvua pitkällä tähtäimellä. Säännöllinen elämänrytmi myös lievensi masennuksen ja ahdistuksen oireita, joten kokonaisvaltainen hyvinvointi kasvoi. Voidaan olettaa, että sosiaaliseen kuntoutukseen osallistujat ovat tienneet, miten lieventää ahdistusta käypähoidon mukaisesti, mutta tilanteessa, jossa monta elämän osaluetta kaippaa muutosta, siihen on lähes mahdotonta tarttua yksin.

Yksilöiden taloudellinen pääoma oli vähäistä ja aiheutti yksilöiden elämään monenlaisia haasteita. Taloudellisen pääoman kasvu näkyi sosiaalisen kuntoutuksen prosessin aikana saatuna matkalippuna ja yhdeksän euron kulukorvauksena, jota ei koettu suureksi, mutta kuitenkin sosiaalisen kuntoutuksen prosessin mahdollistavaksi tekijäksi. Ryhmätoiminnoissa ollut velka- ja talousneuvonta mahdollisti yksilöille nykyhetkeen sekä tulevaisuuteen ratkaisuja talouden hallintaan. Vaikka suoraa taloudellisen pääoman kasvua ei sosiaalisessa kuntoutuksessa tapahtunut kuin matkalipun ja toimintarahan verran, tämän pienen taloudellisen pääoman kasvun myötä yksilöille kuitenkin mahdollistui elinpiirin laajeneminen ja kodin ulkopuolella asiointi, jolloin myös kulttuurinen sekä sosiaalinen pääoma pääsivät kasvamaan. Toisin sanoen, pienikin taloudellisen pääoman kasvu mahdollisti moninkertaisesti muiden pääomien kasvua, joka taas toi yksilölle parempia mahdollisuuksia päästä työ- tai koulumaailmaan, joka takaisi parempaa taloudellista pääomaa jatkossa. Aineistosta käy ilmi, että monet lähtivät sosiaalisesta kuntoutuksesta jatkopolulle, joka mahdollistaa taloudellisen pääoman kasvua yksilölle tulevaisuudessa.

Vahvistunut taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma tarjosivat yksilöille ennen kaikkea mahdollisuuksia hallita paremmin omaa arkeaan. Elämänhallinta ja uudet verkostosuhteet saivat yksilöt kokemaan itsensä kykenevinä uusiin asioihin

ja näkemään toivoa tulevassa. Pääomien vahvistuminen sosiaalisen kuntouksen aikana kohensi henkilöiden sosiaalista asemaa, mikä loi yhteiskunnallista osallisuutta. Näiden kolmen pääoman vahvistuminen tukee yksilöiden etenemismahdollisuuksia yhteiskunnan eri osa-alueille, mikä myös lisää työllistymisen mahdollisuuksia, joihin kuntoutuksen avulla usein pyritään. Kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ei kuitenkaan tavoitettu mukaan tai he keskeyttivät jo ennen sosiaalisen kuntoutuksen prosessin puoliväliä. Voidaan siis todeta, että sosiaalinen kuntoutus toimii sitä tehokkaammin, mitä parempi asema yksilöllä on lähtötilanteessa. Vaikka sosiaalisesta kuntoutuksesta on ilmeisen suurta kokonaisvaltaista hyötyä työllistymisen ja kouluttautumisen kannalta, on tärkeä pohtia millä perusteilla sosiaalisen kuntoutuksen prosessi aloitetaan. Pääomien vahvistuminen hyödyttää yksilöä suuresti vaikkei tavoitteena olisikaan työllistyminen tai kouluttautuminen. Tällaiset asiat voivat kuitenkin muodostua tavoitteeksi sosiaalisen kuntoutuksen aikana, kun pääomat kasvavat ja yksilön toiveisuus ja motivaatio lisääntyvät.

Aineistosta ei ilmennyt yksilöiden yksityiskohtaisia taustoja tai lähtökohtia kuin yleisellä tasolla. Jatkossa olisi mielekäästä tutkia yksityiskohtaisemmin, miten olemassa olevat resurssit vaikuttavat sosiaalisen kuntoutuksen prosessiin. Aihe on ajankohtainen, sillä kiinnostus sosiaalista kuntoutusta kohtaan on lisääntynyt osana pitkäaikaistyöttömien työllistämistä. Tämän vuoksi olisi merkityksellistä tutkia myös sosiaalisen kuntoutuksen pitkäaikaisvaikutuksia. Työikäisten sosiaalipalveluissa sosiaalista kuntoutusta tullaan jatkossa varmasti hyödyntämään yhä enemmän, sillä asiakkaiden tilanteet ovat entistä moninaisempia. Palveluiden kehittämisen näkökulmasta on merkityksellistä tutkia aihetta lisää.

LÄHTEET

- Alanen, L., Salminen, V-M. & Siisiäinen, M. (2007). *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Amin, S., Korhonen, M. & Huikari, S. (2023). Unemployment and Mental Health: An Instrumental Variable Analysis Using Municipal-level Data for Finland for 2002–2019. *Social Indicators Research*. 166, (627–643).
<https://doi.org/10.1007/s11205-023-03081-1>
- Bourdieu, P. (2021). *Forms of capital. General sociology, volume 3: Lectures at the Collège de France 1983–84.* (eng. Peter Collier). Polity press. (Alkuperäisteos julkaistu 2016).
- Böckerman, H. (2018). Sosiaalinen kuntoutus työelämäosallisuutta edistämässä. Teoksessa: H. Kostilainen, A. Nieminen & H. Böckerman (toim.), *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia.* (231-244). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Farchy, E. & Immervoll, H. (2020). *Faces of Joblessness in Finland*. OECD eleventh review. <https://www.oecd.org/els/soc/OECD-2020-FoJ-Finland.pdf>
- Haapakoski, K. (2012). Työhönkuntoutuksen haasteet. Teoksessa: M. Strömberg-Jakka & T. Katrttunen (toim.), *Sosiaalityön haasteet: Tukea ammattilaisten arkeen.* (212-232). PS-kustannus.
- Haapakoski, K. (2018). Vapaus ja sosiaalisuus – sosiaalisen kuntoutuksen arvostukset. Teoksessa: K. Härkäpää, K. Kostamo-Pääkkö & J. Lindh (toim.), *Sosiaalinen kuntoutuksessa.* (82-97). Lapland University Press.
- HE 164/2014. (2014). *Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräisiksi siihen liittyviksi laeiksi.*
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_164+2014.pdf
- Heponiemi, T., Wahlström, M., Elovainio, M., Sinervo, T., Aalto, AM. & Keskimäki, I. (2008). *Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin.* Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja; Nro 14/2008. Työ- ja elinkeinoministeriö.
<https://docplayer.fi/1950703-Katsaus-tyottomyyden-ja-terveyden-valisiin-yhteyksiin.html>
- Hiilamo, H. & Saari, J. (2010). *Hyvinvoinnin uusi politiikka: johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin.* Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Hänninen, V. & Pekkarinen, A. (2023). *Kategoriat kuntoutumisen selontekona.* Kela.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231004138782>
- Härkäpää, K. & Järvikoski, A. (2011). *Kuntoutuksen perusteet: Näkökulmia kuntoutukseen ja kuntoutustieteeseen* (5. uud. p.). WSOYpro.
- Hytti, T. (2023). *Sosiaalinen kuntoutus monialaista tukea tarvitsevan aikuisen palvelupolulla.* Socca – Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskuksen raportti.
https://www.socca.fi/julkaisut/sosiaalinen_kuntoutus_monialaista_tukea_tarvitsevan_aikuisen_palvelupolulla_-_paakaupunkiseudun_sosiaalisen_kuntoutuksen_kartoitus.9318.shtml

- Juuti, P. & Puusa, A. (2022a). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (9-19). Gaudeamus.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2022b). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (57-60). Gaudeamus.
- Järvikoski, A. (2013). *Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 43. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3457-3>
- Kajanoja, J. (2002). Sosiaalisten normien taloudellinen merkitys. Teoksessa: P. Ruuskanen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi*. (181-199). PS-kustannus.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A.M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291- 301. <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286>
- Karjalainen, J. & Karjalainen, V. (2010). *Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllistymispolitiikkaa?* Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 38/2010. <https://www.julkari.fi/handle/10024/80039>
- Karjalainen, P., Liukko, E. & Muurinen, H. (2022). *Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli*. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231117147507>
- Karjalainen, P., Metteri, A. & Stömberg-Jakka, M. (2019). *Tiekartta 2030. aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuusselvitys*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4076-5>
- Karjalainen, P., Muurinen, H. & Liukko, E. (2023). Havainnot sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin pilotoinnista ja ohjelmateorian soveltamisesta. Teoksessa: P. Karjalainen, E. Liukko, H. Muurinen & S.M. Tolonen (toim.), *Käytäntötutkimuksia sosiaalityön toimintamalleista*. (30-48). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-132-0>
- Kivelä, P. & Siisiäinen, M. (2007). Sosiaalinen pääoma ja verkostot – teoriasta empiriaan. Teoksessa: L. Alanen, V-M. Salminen & M. Siisiäinen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. 149-180. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kivitalo, M. (2007). Habitus muuttoliikkeessä. Teoksessa: L. Alanen, V-M. Salminen & M. Siisiäinen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. (181-210). Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kokko, R-L. & Veistilä, M. (2016). Sosiaalityö ja sosiaalinen kuntotus yhteistyönä. Teoksessa: M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lunden, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö*. (220-230). Gaudeamus.
- Kuusikko-työryhmä. & Tanner, N. (2022). *Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2021*. Kuusikko-työryhmä. Edita Prima Oy.
- Luhtasela, L. (2009). *Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa*. [lisensiaatin työ, Helsingin yliopisto]. <http://hdl.handle.net/10138/16493>
- Malmberg-Heimonen, I. (2011). The effects of family group conferences on social support and mental health for longer-term social assistance recipients in

- Norway. *British Journal of Social Work* 41. (949-967).
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr001>
- Moilanen, J., Malinen, K., Paltamaa, J. & Lautamo, T. (2021). *Ryhmämuotoisuuden mahdollisuudet kuntoutuksessa nuorten aikuisten kuvaamana*. Nuorisotutkimus, 39(3). (4-20). www.urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202111105592
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. 189/2001.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189#L4P13>
- Niemelä, J. (2002). Identiteettityö, sosiaalinen pääoma ja marginaalista muuntautuminen. Teoksessa: P. Ruuskanen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi*. (76-93). PS-kustannus.
- Oivo, T. & Kerätär, R. (2018). *Osatyökykyisten reitit työllisyyteen -etuuudet, palvelut ja tukitoimet*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 43/2018. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3997-4>
- Osallistava ja osaava Suomi. (2019). *Hallituksen toimintasuunnitelma: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-789-5>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (145-156). Gaudeamus.
- Raivio, H. & Nykänen, N. (2014). *Osallistavan työllisyyspolitiikan elementtejä - yhdenvertaisuutta vai aktivointia*. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi 14/2014. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-171-6>
- Romakkaniemi, M., Lindh, J. & Latinen, M. (2018). *Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia Nro 147. Kansaneläkelaitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201802063157>
- Roos, J.P. (2013). Taistelusta yhteistoimintaan – Pierre Bourdieu hyvinvointivaltion puolustajana. Teoksessa: J. Saari, S. Taipale & S. Kainulainen (toim.), *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. (135-150). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Ruuskanen, P. (2002). *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi*. PS-kustannus.
- Sosiaalihuoltoalan soveltamisopas. (2017). Sosiaali- ja terveysministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3959-2>
- Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Strömberg-Jakka, M. (2012). Miksi sossu ei tee mitään. Teoksessa: M. Strömberg-Jakka & T. Karttunen (toim.), *Sosiaalityön haasteet*. (140-172). PS-kustannus.
- Suhonen, R., Axelin, A. & Stolt, M. (2016). Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Teoksessa: M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen (toim.), *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. (2. korjattu painos.). Turun yliopisto.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Volanen, M-V. (2007). Pääoma, tottumukset ja koulunpito. Teoksessa: L. Alanen, V-M. Salminen & M. Siisiäinen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. (125-147). Koulutuksen tutkimuslaitos.

Väisänen, R. (2018). Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ja kehitysvaiheet. Teoksessa: K. Härkäpää, K. Kostamo-Pääkkö & J. Lindh (toim.), *Sosiaalinen kuntoutuksessa*. (19-38). Lapland University Press.

